

بررسی عوامل مؤثر بر تنبلی اجتماعی جوانان ۱۸ تا ۲۹ سال (مطالعه موردی: شهر یاسوج)

کبراسادات نوری^۱، احمد آذین^۲

^۱ کارشناس ارشد جامعه شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد دهقان

^۲ استادیار دانشکده حقوق و علوم انسانی، واحد خوراسگان، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران.

چکیده

هدف از این تحقیق بررسی عوامل مؤثر بر تنبلی اجتماعی جوانان بوده است. جامعه آماری شامل کلیه جوانان ۱۸ تا ۲۹ سال شهر یاسوج بوده که بر اساس سایت مرکز آمار ایران سال ۱۳۹۰ شامل ۶۵۳۲۵ نفر می‌باشد. چارچوب نظری از ترکیب نظریات مازلو، اینکلس و اسمیت، مکتب نوسازی، مک کله لند و تعالیم و آموزه‌های قرآنی انتخاب شدند. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۳۸۲ نفر بدست آمد و روش نمونه‌گیری، نمونه‌گیری تصادفی ساده بوده است. نتایج یافته‌ها نشان داد میزان تنبلی اجتماعی اکثریت جوانان، متوسط و بالا می‌باشد. نتایج همبستگی پیرسون نشان داد بین تمایل به کار گروهی و سبک زندگی اسلامی با تنبلی اجتماعی جوانان رابطه منفی و معنی‌داری در سطح ۹۹ درصد اطمینان وجود دارد. بین مدگرایی و مدرک‌گرایی با تنبلی اجتماعی جوانان رابطه مثبت و معنی‌داری در سطح ۹۹ درصد اطمینان وجود دارد. نتایج رگرسیون چند متغیره گام به گام و مدل تحلیل مسیر نشان داد نقش تمایل به کار گروهی در تبیین تنبلی اجتماعی جوانان بیش از دیگر متغیرها است و بعداز آن به ترتیب سبک زندگی اسلامی، مدرک‌گرایی، مدگرایی در تبیین تنبلی اجتماعی جوانان بیشترین نقش را داشته‌اند.

واژه‌های کلیدی: تنبلی اجتماعی، جوانان، سبک زندگی اسلامی، کار گروهی

مقدمه

رشد روزافزون جوامع به گونه‌ای است که بیش از هر زمان دیگری به تشریک مساعی و مسؤولیت پذیری همه اعضاء جامعه نیاز است. در برخی جوامع، افراد نه برای رشد شخصی و نه برای رشد جامعه برنامه ندارند. بین مسائل اجتماعی و مشخصه‌هایی که کم و بیش از آنها با عنوان آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی یاد می‌شود خصوصیتی اخلاقی را مشاهده می‌کنیم که به اعتقاد برخی از صاحب‌نظران بسیاری از ویژگی‌های نامطلوب ما بر روی آن استوار است و در فرهنگ جمعی ما ریشه دارد. این خصوصیت اخلاقی "تنبلی اجتماعی" است که بسیاری از عادات فرهنگی و صفات اخلاقی از آن مایه می‌گیرد.

تنبلی اجتماعی آسیب تازه‌ای نبوده و نیست و همیشه جامعه‌ی ما درگیر این معضل و آسیب بوده و در صورتی که مدیریتی در این زمینه صورت نگیرد همچنان هم خواهد بود. ظهور تنبلی وجوه و اشکال مختلفی دارد و در سطحی‌ترین و بیرونی‌ترین لایه آن مترادف با فقر حرکتی می‌دانند. تنبلی معضلی است که می‌توان تمام آرزوهای انسان را بر باد دهد. آنطور که مشخص است برخی از علل تنبلی به ذهنیت اشخاص و به عبارتی دیگر افکار و طرزتلقی آنها و برخی دیگر به نوع و سبک زندگی بستگی دارد. تنبلی یک ویژگی و خصلتی اکتسابی است که به عنوان یکی از بزرگترین معضلات جامعه ما عنوان شده است. ما از حیث کار در کشور مشکل داریم اینک آدم درس می‌خواند تا کار نکند و هر کس درس نخواند کار کند. آمارهای موجود در این زمینه نیز بیانگر این هستند که فرهنگ کار و کارآفرینی در بین ما ایرانیان بسیار پایین است.

تنبلی اجتماعی می‌تواند مبنای بسیاری از آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی باشد و بسیاری از ناهنجاریهای موجود در جامعه ارتباط مستقیمی با تنبلی دارد. "تنبلی اجتماعی نه تنها یک نارسایی بسیار مهم اجتماعی است بلکه یک معضل مدیریتی در جامعه نیز قلمداد می‌شود. کشور ما تنبل بوده و در صورتی که مدیریت نهادها خوب شکل نگیرد همچنان تنبل خواهد ماند. چیزی که کاملاً قابل مشاهده است اتلاف وقت در فرهنگ ما یک امر عادی تلقی می‌شود و اینک هنوز فرهنگ کار در بین ما نهادینه نشده است و تا زمانی که در این زمینه آموزشهای لازم و در سطح گسترده ارائه نشود کار به عنوان یک ارزش پذیرفته نخواهد شد. در هر کشور نیروی انسانی مهمترین عامل برای توسعه محسوب می‌شود و وجود تنبلی اجتماعی می‌تواند مهمترین مانع توسعه و پیشرفت گردد. بنابراین بررسی عوامل مؤثر بر تنبلی اجتماعی بخصوص تنبلی قشر مهم جامعه "جوانان" به عنوان موتور محرکه‌ی پیشرفت ضروری بنظر می‌رسد. اهمیت مسأله تنبلی اجتماعی و در عین حال نبود چنین تحقیقی در بین تحقیقات پیشین و نیز مهم و با اهمیت بودن قشر سرنوشت ساز جامعه "جوانان" سبب شده تا پژوهش حاضر شکل بگیرد. در واقع پژوهشگر در قالب متد و روش آسیب شناسانه پس از معرفی تنبلی اجتماعی و ارائه علائم و نشانه‌های آن به عنوان یک "آسیب" بدنبال علت‌یابی در چارچوب تحقیق و پیرامون فرضیه‌ها تدوین شده می‌باشد.

در کلی‌ترین برداشت، تنبلی را مترادف با فقر حرکتی می‌دانند. فردی تنبل است که هیچ رغبت و اشتیاقی به تحرک و جنب و جوش نداشته و از پویایی و جست و خیز در گریز است. در جامعه‌ای که تنبلی رخنه می‌کند، افراد آن برای انجام امور کوچک و بزرگ در زندگی شخصی و یا مناسبات اجتماعی و عمومی، همیشه کار امروز را به فردا می‌اندازند، تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری را به دیگران واگذار می‌کنند، تغییر و تحولی را که آرزو می‌کنند - بدون کوچک‌ترین اقدامی - از دیگران انتظار می‌کشند، عادت به فکر کردن ندارند و برای هر انتخابی تعلل می‌ورزند. بالطبع در چنین جامعه‌ای میزان تولید و بازده شغلی بسیار پایین و علاقه و اشتیاق به کار کم است؛ سازندگی به کندی پیش می‌رود و زمان از ارزش واقعی برخوردار نیست.

تنبلی اجتماعی به عنوان یکی از بزرگترین معضلات اجتماعی جامعه یاسوج عنوان شده است. برخی از شواهد که تنبلی اجتماعی را در جامعه مورد مطالعه نشان می‌دهد مانند عدم تمایل به درس خواندن و مطالعه در مدارس و دانشگاه‌ها، میزان بالا

بودن تماشای تلویزیون به جای کتاب خواندن و عدم تمایل به کارآفرینی و وجود تعطیلات سالانه و شیوع تعطیلی (بین التعطیلین) تنبلی اجتماعی به معنای تن پروری و سستی به کار رفته است.

تنبلی در سطح اجتماعی پیامدهای گوناگونی دارد که مهمترین آنها، عقب ماندگی ملی است. اساسا در جامعه ای که تنبلی اجتماعی وجود داشته باشد میزان تولید و بازده شغلی بسیار پایین و علاقه و اشتیاق به کار کم است؛ سازندگی به کندی پیش می رود؛ و زمان از ارزش واقعی برخوردار نیست. فرهنگ مصرف و غفلت، پیامد تنبلی اجتماعی است. جامعه تنبل دچار رخوت و خواب آلودگی می شود؛ در پذیرش اندیشه و مصرف کالا هیچ نظام و ترتیبی را رعایت نمی کند؛ تجارت، صنعت و علم، یا راکد است و یا به کندی به پیش می رود؛ جریان پیشرفت دچار انحراف می شود و انسجام، تعادل و سلامت جامعه به خطر می افتد. از دیگر پیامدهای تنبلی اجتماعی استفاده نکردن مناسب از نیروی انسانی برای توسعه است. در شرایطی که در هرکشوری نیروی انسانی مهمترین عامل برای توسعه محسوب می شود، وجود تنبلی اجتماعی می تواند مهمترین مانع توسعه تلقی گردد. تنبلی اجتماعی پیامدهای گوناگونی دارد که مهمترین آن عقب ماندگی ملی است. وجود تنبلی اجتماعی می تواند مانع توسعه تلقی گردد. مقولات و مسائلی مانند میزان بازدهی شغلی پایین، علاقه و اشتیاق به کار کم، برخوردار نبودن زمان از ارزش واقعی، رخوت و فرهنگ مصرف و غفلت، راکد بودن تجارت و صنعت و علم ... و مسایلی از این دست می تواند به نوعی مرتبط با نوع و سبک زندگی باشد. این سبک زندگی، رفتاراجتماعی، شیوه ی زیستن مثل مسئله خانواده، الگوی مصرف مسئله کسب کار، رفتارهای ما در محل کار... بخش متنی و اصلی و اساسی تمدن نوین اسلامی است. رهبر معظم انقلاب سبک زندگی را بخش اساسی و حقیقی پیشرفت و تمدن سازی نوین اسلامی خواندند و با دعوت از نخبگان و صاحبان فکر و اندیشه برای پرداختن به این مفهوم آسیب شناسی وضع موجود سبک زندگی در ایران و چاره جویی در این زمینه تاکید کردند. پیشرفت در علم و صنعت و اقتصاد و سیاست که بعد ابزاری تمدن اسلامی را شکل می دهد وسیله ای است برای دستیابی به سبک و فرهنگ صحیح زندگی و رسیدن به آرامش، امنیت متعالی و پیشرفت حقیقی. ایشان مفهوم پیشرفت را تداعی کننده حرکت و راه دانستند و افزودند در هر برداشتی (چه مادی چه معنوی) از مفهوم توقف ناپذیر پیشرفت سبک زندگی، رفتار اجتماعی و شیوه ی زیستن اهمیت فراوانی دارد. فاصله گرفتن از این سبک و شیوه ی زندگی ما را با مسائل و پدیده های ازجمله (تنبلی اجتماعی) روبرو می سازد ک که همه ی آنها با سبک و فرهنگ زندگی مرتبطند و به علت اهمیت این مسائل در زندگی انسان است ک قضاوت در مورد یک تمدن با توجه به پیشرفت آن دربخش سبک و فرهنگ زندگی صورت می پذیرد.

جامعه ایرانی در یکی دو دهه اخیر، از سوی صاحب نظران و مسئولان مورد نقد قرار گرفته و انتقادات زیادی به رفتاری اجتماعی مردم وارد شده است. یکی از انتقاداتی که از سوی آنها وارده شده، تنبلی است. شواهد ارایه شده برای وجود تنبلی در ایران و رواج زیاد آن قابل تامل است. برخی از این شواهد عبارت است از: عدم تمایل به درس خواندن در مدارس و دانشگاه ها، میزان کار اداری و بهره وری کارمندان، میزان بالای تماشای تلویزیون در ایران به جای کتاب خوانی، تمایل زیاد به استخدام در دستگاه های دولتی و عدم تمایل برای کسب تخصص و مهارت و کارآفرینی، وجود تعطیلی فراوان سالانه، شیوع پدیده ای به نام بین التعطیلین. اما این شواهد و آن نظارت تا کنون کمتر مورد آزمون علمی واقع شده است. بر این اساس بررسی عوامل مؤثر بر تنبلی اجتماعی جوانان ضروری می باشد.

- تعریف تنبلی

تنبلی یا سستی (فتور) از نظر لغوی به دو معنی استفاده می شود دست کشیدن پس از استمرار در کاری، یا سکون بعد از حرکت و جنبش؛ و کسالت، بی حالی، یا سستی و تنبلی پس از شادابی و کوشش. از لحاظ اصطلاحی نیز تنبلی، دردی است که ممکن است گریبانگیر بعضی اشخاص دارای فعالیت و کار گردد. البته هر انسانی احتمالاً دچار آن می گردد. درجه پایین آن، کسالت، سستی یا تنبلی است و درجه شدیدتر آن، دست کشیدن از کار و آرام و سکون گرفتن پس از شور و شوق مداوم و تحرک و فعالیت پیوسته می باشد.

تنبلی عبارت است از تمديد یا کش دادن یا اطاله وضعیت فعلی و عدم تمایل به تغییر رفتار یا وضعیت کنشگر؛ ترجیح کنشگر به وضع موجود؛ هرچند از آن لذت برده نمی شود (فضائلی، ۱۳۹۲: ۶۷).

تنبلی لذت آنی بر نفع فردی آتی توسط کنشگر، این تعریف سه بعد دارد: نظام ترجیحات کنشگر؛ اندازه گیری از لذت آنی؛ اندازه گیری از نفع آنی؛ اندازه گیری انتخاب لذت فعلی با علم به سودمند بودن نفع آینده (جوادی یگانه، ۱۳۸۸: ۱). بلس تنبلی را به تعویق انداختن کارهایی می داند که فرد باید می کرده یا دوست دارد بکند. به عبارت دقیق تر، تنبلی، «به تعویق انداختن انجام کاری است که می دانید همین الان باید انجام شود و به آینده موکول کردن آن (بلس، ۱۳۸۶: ۲۱۴).

برخی جامعه شناسان «تنبلی اجتماعی» را با کرختی و رخوت اجتماعی^۱ مترادف دانسته و رشد کند حرکت اجتماع را «تنبلی اجتماعی» نامیده اند. در این تعاریف مضمون هایی مثل عدم پذیرش تحولات جدید و قبول تداوم حرکت های نامنطبق با حیات اجتماعی را از مختصات تعاریف «تنبلی اجتماعی» می دانند (ساروخانی، ۱۳۷۰: ۷۰۷).

انواع تنبلی

تنبلی تمديد یا اطاله وضعیت فعلی و عدم تمایل به تغییر رفتار یا وضعیت که نوعی رخوت و رکود است. تنبلی دو حالت دارد: تنبلی فردی و تنبلی اجتماعی.

تنبلی فردی

حالتی است که فرد میان دو انتخاب مخیر می شود، یکی لذت آنی و دیگری نفعی شخصی در آینده که برای کسب آن نفع، باید از این لذت گذشت. درس خواندن در ایام نوجوانی و جوانی برای فراگیری دانش، قبولی در کنکور و کسب تخصص، نمونه هایی از نفع هایی است که برای آن باید از گفت و شنوده های دوستانه، خواب شبانه، تفریحات، تماشای تلویزیون و... گذشت. انتخاب کردن و نیز علم به زیان آور بودن انتخاب لذت فعلی و سودمند بودن نفع آینده ابعاد مهم تعریف تنبلی هستند. انتخاب در اینجا به معنای آن است که یک کنشگر عاقل، بصورت نسبی از مزایا و معایب هر دو گزینه آگاه است، یعنی می داند که الان چه می می کند و می داند که انتخاب لذت آنی در زمان حال، چه زبانی برای فرد در آینده دارد، و با علم به این دو گزینه "انتخاب" کند. البته در بسیاری موارد، رفتار و انتخاب فرد از نظر ناظر بیرونی، مصداق تنبلی است، اما فرد رفتار خود را تنبلی نمی داند، یا آنچنان که باید، از عواقب رفتار خود آگاه نیست. در این صورت، باید با تربیت یا حتی اجبار وی را به سمت گزینه درست رهنمون شد. نکته دیگر اینکه گاه فرد، به دلیل تعارض شناختی، وقتی بدنبال لذت آنی هست، مزیت های نفع آتی را کمتر از حد واقعی برآورد می کند و نیز زیان های عدم دنبال کردن نفع آتی و بی عملی و لذت طلبی آتی را نیز کمتر برآورد

^۱. social inertia

می‌کند. علاوه بر آن، محاسباتی را وارد می‌کند که غیرمعقول است، مانند وقتی که فرد مراجعه به دندانپزشک برای معاینه دندان خود را به عقب می‌اندازد و همواره امیدوار است که رشد علم و تکنولوژی در آینده، این تنبلی وی را جبران کند. همچنین، فرد گاه اصولاً محاسبه را کنار می‌گذارد و اصلاً توجهی به عمل خود ندارد، چون با هر محاسبه‌ای، رفتار وی غلط است؛ لذا کار را به فردا واگذار می‌کند با برنامه ریزی می‌کند که از شنبه بصورت جدی، مثلاً درس خواندن را آغاز کند، شنبه‌ای که هرگز نخواهد آمد و مهم این است که "الان" نیست و لذا وجدان فرد آسوده است. به این فرایند، که نفس بر سر خود کلاه می‌گذارد "تسویف" می‌گویند (جوادی یگانه و فولادیان، ۱۳۹۰: ۴).

تنبلی اجتماعی

تنبلی اجتماعی گاه محصول تنبلی افراد جامعه و برآیند تنبلی آنها است. یعنی وقتی کثیری از افراد، بی عمل و لذت طلب هستند، در سطح جامعه نیز این فرایند مشاهده می‌شود. پایین بودن سطح بهره‌وری اداری، عدم اقبال به کار طولانی مدت و سخت‌و... و پدیده نوظهوری به نام بین‌التعطیلین، از این نمونه است. بین‌التعطیلین وقتی است که تمام افراد جامعه تمایل به تنبلی دارند و نظام اداری هم از آن تبعیت می‌کند، یا تعطیلی روزنامه‌ها و ادارات (بصورت غیررسمی) در پانزده روز اول فروردین و در بین‌التعطیلین (جوادی یگانه و فولادیان، ۱۳۹۰: ۴).

مثال رایج آن درس نخواندن است. دانش‌آموزان و دانشجویانی که که درس نمی‌خوانند؛ عمر را به بطالت سپری می‌کنند؛ در رویاهای طولانی و دور و دراز به سر می‌برند، رویاهایی که آنها را برجسته، ثروتمند، معروف و سرشناس کرده است؛ به کوچکترین مناسبتی و به بهانه‌های واهی از کار جدی و سخت دست بر می‌دارند؛ و همیشه به دنبال میان‌بر هستند، راهی که آنها را سریعاً به ثروت، به شهرت، و به قدرت برساند؛ حتی گاه انتخاب‌هایی می‌کنند دشوار و خطرناک، که حال و هوای دوره جوانی، اجازه چنین تهوری را به آنها می‌دهد. داستایوسکی در برادران کارامازوف به موردی اشاره می‌کند که افراد حاضرند جان خود را برای یک ایده به خطر بیندازند، اما حاضر نیستند که چندین سال برای آن ترویج آن ایده، سخت کار کنند و تحصیل کنند. همین ماجرا امروزه در فعالیت‌های سیاسی برخی از دانشجویان نیز مشهود است. یعنی برخی ساعت‌های متمادی برای یک ایده و فکر و طرفداری از یک نظریه سیاسی اردو می‌گذارند و سخنرانی ترتیب می‌دهند و... اما وضعیت درسی‌اشان چندان مطلوب نیست و لذا بعد از اتمام دوره تحصیل، دیگر اثری از آن شر و شور نیست و به افرادی معمولی (البته با خاطرات خوش از دوران دانشجویی) تبدیل می‌شوند. مورد دیگر در باره تماشای تلویزیون است. تماشای یک برنامه مطلوب، ناپسند نیست، اما گاه فرد چندین دقیقه پیش و وسط برنامه، آگهی بازرگانی تماشا می‌کند و این زمان‌ها، اصولاً ربطی به تماشای آن برنامه ندارد و می‌توان بجای آن روزنامه خواند یا کتاب خواند، ولی بسیاری چنین نمی‌کنند و از پای تلویزیون تکان نمی‌خورند. میزان بالای تماشای تلویزیون در ایران (حدود سه ساعت در روز) از موارد تنبلی است، چه بسیار فیلم و سریال‌ها که در گذشته با لذت دیده‌ایم و برای اکنون ما هیچ فایده‌ای ندارد، چه بسیار مسابقات تلفنی با «جایزه ارزنده» که ساعت‌ها وقت صرف کرده‌ایم تا تا وارد آن مسابقه شویم، یا اخباری که دنبال کرده‌ایم و هیچ ارتباطی به ما نداشته است، مدت‌های مدید بجای ورزش کردن، تنها ورزش دیگران را تماشا کرده‌ایم و... اکنون از آنهمه وقتی که صرف شده، هیچ اثری نمانده بجز یک لذت زودگذر که حتی شیرینی آن لذت هم نمانده است (جوادی یگانه، ۱۳۸۷: ۷۱).

اتلاف وقت فراوان در مسیر رفت و آمد نمونه دیگر است. تمایل زیاد به استخدام در ادارات دولتی و عدم تمایل برای کسب تخصص و مهارت و کارآفرینی نمونه‌های دیگر تنبلی هستند. کم‌نیستند دانش‌آموزان و دانشجویانی که داشتن مدرک را برای

پیدا کردن کار کافی می دانند و هیچ تلاشی برای کسب مهارت های اضافی ندارند. اقبال به گلدکوئست هم نمونه دیگری است از تمایل به داشتن ثروت، بدون تلاش جدی و چندساله برای کسب آن.

اما بعد دیگر تنبلی اجتماعی حالتی است که ریمون بودون در کتاب منطق اجتماعی (۱۳۶۴) آن را "اثر منتجه نظام های وابستگی متقابل" می داند. یعنی افراد در سطح فردی رفتاری نسبتاً مطلوب دارند، اما این رفتار در سطح جمعی به نتیجه مطلوب منتج نمی شود. دلیل آنهم ناهماهنگی در سطح نهادهای اجتماعی است. فرضاً وقتی که تلویزیون برنامه های جذاب و آگهی های طولانی مدت خوش ساخت پخش می کند، هدف آن در اینجا کسب درآمد و جذب مخاطب است ولی در عوض مخاطب خردسال و نوجوان بجای انجام تکالیف، به تماشای تلویزیون جذب می شود، و محصول آن، عدم موفقیت نظام آموزشی است. زیاد بودن میزان تعطیلات در ایران، نمونه ای از این نوع از تنبلی است. یعنی برعکس بین تعطیلین که خواست عمومی است، تعطیلات رسمی در ایران، پدیده ای است که دلایل (عمدتاً) مذهبی دارد، اما نتیجه آن وقفه های زیان آور در فرایند کار است و در نتیجه پایین آمدن بهره وری، یا عادت به کار منظم.

این سه نوع از رفتار می تواند به عنوان صورت های تنبلی اجتماعی قلمداد شود، اما برخی از انواع صوری که امروزه از آن به عنوان تنبلی یاد می شود، در موقعیت هایی است که فرد وقتی قرار است کاری را برای دیگران انجام دهد، تنبلی می کند؛ ولی همین فرد آنگاه کاری که مربوط به خودش باشد تنبل نیست (جوادی یگانه و فولادیان، ۱۳۹۰: ۵).

در نقطه مقابل تنبلی، حالتی از زیرکی، زرنگی و حسابگری وجود دارد که از آن به خودمداری^۲ یا خودخواهی افراطی یاد می شود. در این حالت، فرد میان نفع شخصی آنی و نفع جمعی درازمدت، نفع شخصی آنی را انتخاب می کند، بی توجه به اینکه آیا دنبال کردن نفع آنی شخصی، به زیان جمعی که وی یکی از اعضای آن است، منجر خواهد شد یا خیر. در برخی از مواقع، خودمداری کشیری از افراد یک جمع، به زیان همه افراد آن جمع منجر خواهد شد، یعنی افراد به دلیل زیاده طلبی و زرنگی بیش از حد، هم به خودشان زیان می رسانند و هم به دیگران. از این موقعیت ها به دوراهی اجتماعی^۳ یاد می شود. یک نمونه آشنای دوراهی اجتماعی، زرنگی و خودمداری رانندگانی است که در ترافیک جاده های باریک تهران به شمال، در تعطیلات و ایام نوروز، می خواهند از هر راهی که پیدا می کنند، اندکی زودتر برسند و لذا از مسیر مقابل می روند. صف طولانی یک طرف و خلوت بودن طرف مقابل وسوسه کننده است و تعداد اندکی از رانندگان در ابتدا، خودخواهانه قانون شکنی می کنند و دیگران هم به تقلید آنان یا برای آنکه عقب نمانند از آنها پیروی می کنند و نتیجه می شود کلاف سردرگمی از ماشین ها که در نهایت مسیر سه چهار ساعته گاه تا ۱۳ ساعت طول می کشد و همه (از جمله خود آن رانندگانی که به خیال خود زرنگی کرده اند) زیان می بینند (جوادی یگانه، ۱۳۸۷: ۳۳).

عوامل مؤثر بر تنبلی

خودکم بینی، توقع بیش از حد از خود، پایین بودن سطح تحمل، کمال طلبی و سواس گونه، اشتیاق به لذت جویی کوتاه مدت، عدم اعتماد به نفس، نارضایتی از وضع موجود، عدم تسلط بر کار، نگرش منفی به کار، نگرش غیر واقع بینانه از دیگران، احساس عدم مسؤلیت در برابر دیگران، لجبازی با دیگران، پرخاشگری انفعالی و... همگی از عواملی هستند که سبب بروز تنبلی و سستی در افراد مختلف می شوند (آقا تهرانی، ۱۳۸۲: ۴۰). در زیر به عوامل مهم مؤثر بر تنبلی می پردازیم:

^۲ - egoism

^۳ - social dilemma

الف) عوامل فردی

- کمبود اعتماد به نفس

در حیطه روانشناختی از ویژگی کمبود اعتماد به نفس می‌توان به عنوان یکی از علل تنبلی نام برد. در واقع، گاهی در شرایطی فرد بدون آن که دچار علائم بارز افسردگی باشد، نشانه‌ها و خصوصیتی از این بیماری مانند پایین بودن اعتماد به نفس را دارد. این ویژگی می‌تواند کم‌حرکی و بی‌میلی به انجام فعالیت را در فرد ایجاد کند که شکلی از تنبلی است.

- انگیزه‌های درونی پایین

قاعدتاً فردی که به پاداش وابستگی دارد و از طرفی، دلش نمی‌خواهد از حاشیه امنی که دارد خارج شود، انگیزه‌های درونی پایینی دارد. یعنی پیوسته تلاش کردن چندان برای فرد اهمیت ندارد و مهم‌ترین مسئله، نتایج است. این افراد احساس رضایت درونی از تلاش خود ندارند و تنها به این نگاه می‌کنند که از بیرون به چه میزان پاداش دریافت می‌کنند تا بر اساس آن تلاش کنند.

- دوری از ریسک و درخواست پاداش

یکی از مسائل ایجادکننده تنبلی، صفات شخصیتی فرد است. برای مثال، وقتی وابستگی فرد به پاداش بالا باشد، شاهد این وضعیت هستیم. یعنی فرد کارها را صرفاً به این دلیل انجام می‌دهد که زودتر به نتیجه‌ای عینی برسد؛ یا شخصیتی دارد که از ضرر و زیان اجتناب می‌کند. این افراد همیشه در حاشیه امن به سر می‌برند و به عبارتی، اهل ریسک و تجربه‌های جدید نیستند. حال فردی که این ویژگی‌ها را با هم دارد، بیشتر مستعد ابتلا به تنبلی است.

- بیماری‌ها و تنبلی

شاید فرد انگیزه و خواست لازم را برای تحرک دارد؛ اما به علت فقدان انرژی دچار تنبلی و عدم تحرک می‌شود. این موارد بیشتر در بعضی بیماران مانند کم‌خون‌ها یا دیابتی‌ها دیده می‌شود. قطعاً چنین حس تنبلی، خودخواسته نیست. کم‌کاری تیروئید و کم‌خونی به‌خصوص کم‌خونی مزمن می‌تواند عامل خستگی شدید و در نتیجه رفتارهای توأم با تنبلی باشد که باید این بیماری‌ها را درمان و کنترل کرد.

ب) عوامل اجتماعی

- خانواده تنبل‌پرور

متأسفانه الگوهای رفتاری خانواده هم در این میان می‌توانند نقش مخربی داشته باشند. برای مثال، در خانواده‌ای که دو بچه یکی کوشا و یکی تنبل باشد، اعضای خانواده طرف بچه تنبل را می‌گیرند و می‌گویند بچه کوشا می‌تواند گلیم خودش را از آب بیرون بکشد. چه بسا حتی از او توقع کمک هم داشته باشند و بگویند تو هوای برادر تنبلت را داشته باش. در حالی که به علل ضعیف و ناتوان بودن بچه تنبل توجهی ندارند (آقا تهرانی، ۱۳۸۲: ۴۳-۴۱).

- فرد و جامعه

در مورد عوامل اجتماعی شاید تصور این باشد که نمی‌توانیم اجتماع را تغییر دهیم و به همین علت، برای رفع‌شان مشکلی داریم که حل‌شدنی نیست؛ اما باید توجه کرد که اجتماع هم از جزء تشکیل شده است و ما باید با رفتارهای درست فردی، اجتماعی بهتر بسازیم. نباید انتظار داشته باشیم همه چیز جامعه آن‌طور که می‌خواهیم و بدون تلاش فردی ما باشد و سر جای خودش قرار بگیرد. بهتر است به عنوان یک فرد و جزئی از یک کل بزرگ، کارها و نقش خودمان را درست اجرا کنیم. به هر حال، تغییرات بزرگ اجتماعی حاصل تغییر افراد است و با این روش می‌توان جامعه را اصلاح کرد تا جامعه به سمت دوری از تنبلی و عوامل ایجادکننده آن برود. البته این مستلزم آینده طولانی و هدف‌گذاری‌های بزرگ است و شاید باید یک نسل بگذرد تا این تغییرات فردی در جامعه دیده شود.

- تنبلی‌های ذهنی

تنبلی ذهنی در جامعه ما بسیار رایج‌تر است؛ اما چون عینی نیست، خیلی به چشم نمی‌آید. در واقع، اگر نگاه کنید عمده تغییرات و تحولاتی که در جامعه مدرن وجود دارد، از جامعه‌های خارجی می‌آید. وسایل، ایده‌ها و امکانات همگی عمدتاً زائیده تفکر خارجی است؛ طوری که اگر برای مدتی رابطه ما با دنیای خارج از کشور کاملاً قطع شود، ممکن است سال‌ها هیچ تغییر محسوسی در وسایل مورد استفاده و تکنولوژی ما دیده نشود. این نشانه این است که ما ذهن‌مان را در مسیر خلاقیت تربیت نکرده‌ایم و آن را به امتحان کردن شیوه‌های دیگر و خلق چیزهای تازه‌تر عادت نداده‌ایم. بنابراین تنبلی ذهن هم موردی است که باید به آن خیلی توجه کرد. گاهی فرد اهدافی بسیار بزرگ‌تر و بیشتر از توانایی‌هایش در نظر می‌گیرد و بعد به خودش می‌گوید این اهداف دور از دسترس هستند. این مسئله می‌تواند او را ناامید کند؛ در نتیجه فرد تلاش را نیمه‌کاره رها می‌کند و حیطه توانایی‌های خود را بسیار پایین می‌آورد. حتی ممکن است در مورد اهداف کوچک‌تر هم نگاه ناتوانی داشته باشد. این احساس ناتوانی می‌تواند فرد را از تلاش بازدارد و او را تنبل بار بیاورد. گاهی یکی از اعضای خانواده به علتی توانایی بدنی کمتری دارد یا دچار حادثه‌ای شده است که او را از دایره فعالیت زندگی عقب انداخته؛ مثلاً نقص عضوی دارد. در این شرایط توجه بیشتر به او و کمک به رفع خواسته‌هایش قابل توجه است؛ اما در مورد فرد سالم که به رغم شرایط مناسب، صرفاً دوست ندارد زحمت بکشد، این شکل از توجه می‌تواند او را تنبل کند (میرزاده، ۱۳۹۲: ۷۸).

پیشینه تحقیق

دامغانیان، موسوی داودی و فرتاش (۱۳۹۴) تحقیقی تحت عنوان بررسی رابطه بین عدالت سازمانی و تنبلی اجتماعی انجام داده‌اند. هدف از انجام این پژوهش تعیین رابطه بین عدالت سازمانی و تنبلی اجتماعی در بین کارکنان بانک ملت استان مازندران می‌باشد. جامعه آماری این تحقیق را تمامی ۱۱۰۰ نفر کارکنان شاغل در شعب این بانک تشکیل می‌دهد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که عدالت سازمانی رابطه‌ای منفی و معنادار با تنبلی اجتماعی کارکنان داشته؛ همچنین از بین مؤلفه‌های عدالت سازمانی، عدالت مرادده‌ای مهمترین عامل در عدم بروز تنبلی اجتماعی کارکنان بانک ملت استان مازندران می‌باشد. صفاری نیا، آقا یوسفی و مصطفایی (۱۳۹۳) تحقیقی بررسی رابطه مولفه‌های سهل‌انگاری اجتماعی و هویت اجتماعی با عملکرد تحصیلی دانشجویان انجام داده است. نتایج نشان داد بین سهل‌انگاری اجتماعی با هویت اجتماعی همبستگی منفی و معنی‌داری وجود دارد. هر دو زیر مقیاس آن بعد فردی و بعد جمعی هویت با سهل‌انگاری همبستگی منفی و معنی‌داری وجود

دارد. بی تفاوتی به عنوان یکی از مولفه های سهل انگاری اجتماعی نیز با عملکرد تحصیلی همبستگی منفی و معنادار بدست آمد، اما بعد دیگر سهل انگاری اجتماعی به نام توجه به خود با عملکرد تحصیلی همبستگی مثبت و معنی داری وجود و همچنین بین بعد جمعی و فردی هویت با عملکرد تحصیلی رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. در نهایت آنها نتیجه گرفتند سهل انگاری اجتماعی رابطه منفی و معناداری با هویت اجتماعی و عملکرد تحصیلی دارد در حالی که هویت اجتماعی رابطه مثبت و معناداری با عملکرد تحصیلی دارد.

فرضیات تحقیق

- فرضیه اول: به نظر می رسد بین تمایل به کار گروهی و جمعی و تنبلی اجتماعی جوانان رابطه معنادار وجود دارد.
- فرضیه دوم: به نظر می رسد بین مدرک‌گرایی و تنبلی اجتماعی جوانان رابطه معنادار وجود دارد.
- فرضیه سوم: به نظر می رسد بین مدرک‌گرایی و تنبلی اجتماعی جوانان رابطه معنادار وجود دارد.
- فرضیه چهارم: به نظر می رسد بین سبک زندگی اسلامی و تنبلی اجتماعی جوانان رابطه وجود دارد.

روش تحقیق

تحقیق از نظر ماهیت و روش توصیفی- پیمایشی می‌باشد. به این دلیل تحقیق حاضر توصیفی است که به بررسی عوامل مؤثر بر تنبلی اجتماعی جوانان می پردازد و دلیل پیمایشی بودن آن نیز این است که برای جمع آوری اطلاعات تحقیق از ابزار پرسشنامه و نمونه‌گیری تصادفی استفاده گردیده است. این تحقیق بر حسب هدف کاربردی محسوب می شود زیرا پژوهش کاربردی، پژوهشی است که نه در جهت ارضای کنجکاوی های پژوهشگر بلکه برای حل مسئله ای انجام می گیرد. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه جوانان ۱۸ تا ۲۹ سال شهر یاسوج می‌باشد که بر اساس سایت مرکز آمار ایران تعداد آنها ۶۵۳۲۵ نفر می‌باشد. که با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۸۲ نفر بعنوان نمونه انتخاب گردید.

ابزار های گردآوری داده ها

ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه می‌باشد و شامل دو بخش عمده می‌باشد:

- الف) سوالات عمومی: در سوالات عمومی اطلاعات کلی و جمعیت شناختی پاسخ دهندگان مانند سن، جنسیت، تحصیلات و وضعیت تاهل پاسخ دهندگان مورد بررسی قرار گرفته شده است.
- ب) سوالات تخصصی: سوالات تخصصی شامل سوالات مربوط به میزان تنبلی اجتماعی می‌باشد که در یک طیف پنج قسمتی بر اساس سیستم لیکرت نمره گذاری می شوند.

پایایی و روایی

روایی

مفهوم روایی (اعتبار) به این پرسش پاسخ می دهد که ابزار اندازه گیری تا چه حد خصیصه مورد نظر را می سنجد. برای تعیین اعتبار پرسش نامه روش های متعددی وجود دارد که یکی از این روش ها روایی محتوا می‌باشد؛ روایی محتوا نوعی روایی است که برای بررسی اجزای تشکیل دهنده یک ابزار اندازه گیری بکار برده می شود. روایی محتوای یک پرسش نامه به سوالات

تشکیل دهنده آن بستگی دارد. اگر سؤالات معرف ویژگیها و مهارت های ویژه ای باشد که محقق قصد اندازه گیری آنها را داشته باشد، آزمون دارای اعتبار محتوا است. برای اطمینان از اعتبار محتوا، باید در موقع ساختن ابزار چنان عمل کرد که سؤال های تشکیل دهنده پرسش نامه، معرف قسمت های محتوای انتخاب شده باشد. اعتبار محتوای یک آزمون معمولاً توسط افراد متخصص در موضوع مورد مطالعه تعیین می شود. از آنجایی که اعتبار محتوای پرسش نامه توسط استاد راهنما مورد تأیید قرار گرفته است، از روایی لازم برخوردار می باشد.

پایایی

در این تحقیق به منظور تعیین پایایی آزمون از روش آلفای کرونباخ استفاده گردیده است. این روش برای محاسبه هماهنگی درونی ابزار اندازه گیری که خصیصه های مختلف را اندازه گیری می کند بکار می رود. بنابراین به منظور اندازه گیری قابلیت اعتماد، از روش آلفای کرونباخ و با استفاده از نرم افزار SPSS انجام می گیرد. بدین منظور یک نمونه اولیه شامل ۳۰ پرسشنامه پیش آزمون می گردد و سپس با استفاده از داده های بدست آمده از پرسشنامه و به کمک نرم افزار آماری SPSS میزان ضریب اعتماد با روش آلفای کرونباخ محاسبه می شود. جدول ۱ میزان ضریب انسجام درونی (پایایی) متغیرهای پرسشنامه را نشان می دهد. همان طور که در جدول می بینیم میزان آلفای کرونباخ تمایل به کار گروهی ۰/۷۱، مدگرایی ۰/۷۲، مدرک گرایی ۰/۸۱، سبک زندگی اسلامی ۰/۷۸ و تنبلی اجتماعی ۰/۸۲ می باشد. این ضریب نشانگر بالا بودن میزان انسجام درونی گویه ها است.

جدول ۱. ضریب پایایی متغیرهای تحقیق

مقدار ضریب آلفا	تعداد گویه	
۰/۷۱	۵	تمایل به کار گروهی
۰/۷۲	۴	مدگرایی
۰/۸۱	۴	مدرک گرایی
۰/۷۸	۷	سبک زندگی اسلامی
۰/۸۲	۸	تنبلی اجتماعی

روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

فنون تحلیل داده ها می تواند نتیجه عملکرد محقق را نشان دهد. به نوعی در انتقال آنچه محقق در ابتدا تصمیم به ارائه آن داشته است نقش بسزایی دارد. در این تحقیق برای تجزیه و تحلیل داده ها از نرم افزار SPSS و Amos می شود. تجزیه و تحلیل داده ها در دو بخش آمار توصیفی و آمار استنباطی انجام پذیرفته است. آمار توصیفی این پژوهش شامل فراوانی، درصد و... و آمار استنباطی شامل تی تست تک نمونه ای، همبستگی پیرسون، رگرسیون دو متغیره، رگرسیون چند متغیره و تحلیل مسیر می باشد.

جدول ۲. ضریب همبستگی پیرسون بین متغیرهای تحقیق

متغیر پژوهش	شاخص	تنبلی اجتماعی جوانان
تمایل به کار گروهی و جمعی	مقدار آزمون	-۰/۴۰۴
	سطح معنی داری	۰/۰۰
مدگرایی	مقدار آزمون	۰/۲۸۰
	سطح معنی داری	۰/۰۰
مدرک‌گرایی	مقدار آزمون	۰/۳۰۵
	سطح معنی داری	۰/۰۰۰
سبک زندگی اسلامی	مقدار آزمون	-۰/۳۹۵
	سطح معنی داری	۰/۰۰

جدول ۳. معادله رگرسیون چندگانه تنبلی اجتماعی جوانان بر حسب ضرایب B و β در مراحل مختلف

مرحله	نام متغیر	ضریب B	ضریب β	R	R ²	F	d.f	sig
اول	تمایل به کار گروهی	-۰/۷۸۹	-۰/۴۰۴	۰/۴۰۴	۰/۱۶۳	۷۴/۱۰۶	۳۸۰ و ۱	۰/۰۰۰
دوم	سبک زندگی اسلامی	-۰/۳۴۹	-۰/۳۶۵	۰/۵۴۴	۰/۲۹۶	۷۹/۵۴۸	۳۷۹ و ۲	۰/۰۰۰
سوم	مدرک‌گرایی	۰/۶۱۵	۰/۲۷۶	۰/۶۰۹	۰/۳۷۱	۷۴/۲۹۸	۳۷۸ و ۳	۰/۰۰۰
چهارم	مدگرایی	۰/۲۹۹	۰/۱۵۹	۰/۶۲۸	۰/۳۹۵	۶۱/۴۸۰	۳۷۷ و ۴	۰/۰۰۰

جدول ۴. اثر کل (مستقیم و غیرمستقیم) متغیرهای مستقل بر تنبلی اجتماعی جوانان

اثر کل	نوع اثر		متغیرهای مستقل
	مستقیم	غیرمستقیم	
-۰/۳۴۸	*	-۰/۳۴۸	تمایل به کار گروهی
-۰/۳۳۹	*	-۰/۳۳۹	سبک زندگی اسلامی
۰/۲۶۱	*	۰/۲۶۱	مدرک‌گرایی
۰/۲۲۸	۰/۰۶۳	۰/۱۶۵	مدگرایی

بحث و نتیجه گیری

نتایج همبستگی پیرسون نشان داد بین تمایل به کار گروهی و جمعی با تنبلی اجتماعی جوانان رابطه منفی و معنی داری در سطح ۹۹ درصد اطمینان وجود دارد ($t = -0.404$, $sig = 0.000$). بدین معنی که با داشتن تمایل جوانان به کار گروهی و جمعی، تنبلی اجتماعی آنها کاهش می یابد و با نداشتن تمایل جوانان به کار گروهی و جمعی، تنبلی اجتماعی افزایش پیدا می کند. نتایج رگرسیون خطی دو متغیره نشان داد ۱۶/۳ درصد از تغییرات تنبلی اجتماعی جوانان ناشی از تمایل به کار

گروهی و جمعی می‌باشد. ورود به فعالیت های جمعی نقش تعیین کننده ای در کاهش تنبلی اجتماعی جوانان دارد. مشارکت گروهی یکی از پیش شرط های توسعه علمی در دنیای امروز است. با توجه به رابطه منفی آن با تنبلی اجتماعی جوانان، آموزش و توسعه فرهنگ کار گروهی در جامعه بخصوص در بین جوانان از اولویت های غیر قابل انکار است. بنابراین ضروری است به جوانان بیاموزیم که به جای سستی و تنبلی و مشغول شدن به کارهای بیهوده و نیز به جای غرق شدن در یک زندگی معمولی روزمره به کار گروهی و جمعی دست بزنند تا در آینده علاوه بر موفقیت در زندگی فردی، برای جامعه خود نیز فردی مفید و تاثیرگذار باشد.

نتایج همبستگی پیرسون نشان داد بین مدرک‌گرایی با تنبلی اجتماعی جوانان رابطه مثبت و معنی‌داری در سطح ۹۹ درصد اطمینان وجود دارد ($t=0/280$, $sig=0/000$). بدین معنی است که با بالا رفتن تمایل به مدرک‌گرایی توسط جوانان، تنبلی اجتماعی آنها افزایش می‌یابد و با پایین رفتن تمایل به مدرک‌گرایی توسط جوانان، تنبلی اجتماعی آنها کاهش پیدا می‌کند. نتایج رگرسیون خطی دو متغیره نشان داد ۷/۸ درصد از تغییرات تنبلی اجتماعی جوانان ناشی از مدرک‌گرایی می‌باشد. مدرک‌گرایی پدیده ای است که کمابیش در میان همه‌ی اقشار جامعه وجود دارد، اما در این میان، جوانان بیش از دیگران به مداهمیت می‌دهند و مدگرا هستند. امروزه جوانان با گسترش وسایل ارتباط جمعی و فناوری های جدید رایانه ای، ارتباطات گسترده ای با جوامع و فرهنگ های گوناگون یافته اند و موقعیت آنها در شناخت و فهم ارزش ها، باورها و انتخاب هنجارهای مطلوب، پیچیده تر و مشکل تر شده است و چه بسا زمینه های موجود، باعث شده تا جوانان و نوجوانان به رفتارها و هنجارهای متضاد با ارزش های جامعه‌ی خویش رو آورند. مدرک‌گرایی، گرچه ریشه در نیازهای طبیعی جوانان دارد و برخاسته از روحیه‌ی نوگرایی جوانان است، اما به لحاظ آن که مدها و مدل ها نمایانگر علایق و ارزش های مسلط یک زمان و یک قشر خاص اند و افزون بر آن، می‌بینیم که امروزه جوانان ما از مدهایی (پیروی می‌کنند و ناخواسته به هنجارهایی رو می‌آورند که چه بسا با فرهنگ و ارزش های اجتماعی ما در تضاد است. مدرک‌گرایی در جامعه‌ی ما تا حدود زیادی کارکرد منفی به خود گرفته است و پیامدهای آن، به شدت، جوانان ما را تهدید می‌کند.

نتایج همبستگی پیرسون نشان داد بین مدرک‌گرایی با تنبلی اجتماعی جوانان رابطه مثبت و معنی‌داری در سطح ۹۹ درصد اطمینان وجود دارد ($t=0/305$, $sig=0/000$). بدین معنی است که با بالا رفتن مدرک‌گرایی در جامعه، تنبلی اجتماعی جوانان افزایش می‌یابد و با پایین رفتن مدرک‌گرایی، تنبلی اجتماعی جوانان کاهش پیدا می‌کند. نتایج رگرسیون خطی دو متغیره نشان داد ۹/۳ درصد از تغییرات تنبلی اجتماعی جوانان ناشی از مدرک‌گرایی می‌باشد. بنابراین، یکی دیگر از دلایلی که باعث تنبلی اجتماعی می‌شود، مدرک‌گرایی است. مسئله مدرک‌گرایی، هر روز گسترده تر و بغرنج ترمی شود. نوعی رابطه متقابل میان مدرک، و منزلت و پرستیژ اجتماعی، حقوق اقتصادی و اجتماعی و وضعیت و شغل و.... موجب شده که داشتن مدرک عاملی مهم و حیاتی در زندگی اجتماعی ما باشد. البته اگر این مسئله معطوف به دانایی و توانایی و تجربه بود، حتی می‌توانست بسیار خوب باشد، اما از آن جایی که رابطه چندان میان مدرک و دانش در کشور ما وجود ندارد و هر نوع مدرکی از هر جا و با هر رشته و دانشگاه و شهر، متاسفانه در کنار عامل بسیار حیاتی «پارتی» تا حدی تضمین کننده موفقیت است، شاید بتوان در مفهوم و نگاه مثبت، مدرک‌گرایی را به عنوان نوعی سرمایه اجتماعی و انسانی تلقی کرد، اما در مفهوم مدرک‌گرایی در برداشت منفی، باید گفت که طبق این برداشت، مدرک‌گرایی وضعیتی را توصیف می‌کند که مدرک تحصیلی در طبقه بندی و گزینش داوطلبان هر شغل مورد استفاده قرار می‌گیرد؛ بر اساس این برداشت، شرایط کاری خاص و گزینش نیز خاص می‌شود، اما شرایط حرفه ای و علمی آن تغییر نمی‌یابد. این روزها مدرک نوعی آسیب اجتماعی تلقی می‌شود و از

آن باید به عنوان ابزاری برای خرید شغل، ابزاری برای کسب منزلت اجتماعی و ابزاری برای ارزش گذاری کارکنان یاد کرد. به نظر می رسد، امروزه مدرک‌گرایی تبدیل به بیماری دانشنامه شده است که بر این اساس اکثر افراد در جهت کسب پرستیژ از آن استفاده می کنند.

نتایج همبستگی پیرسون نشان داد بین سبک زندگی اسلامی با تنبلی اجتماعی جوانان رابطه منفی و معنی‌داری در سطح ۹۹ درصد اطمینان وجود دارد ($r=-0/395$, $sig= 0/000$). بدین معنی است که با داشتن سبک زندگی اسلامی توسط جوانان، تنبلی اجتماعی آنها کاهش می یابد و با نداشتن سبک زندگی اسلامی توسط جوانان، تنبلی اجتماعی آنها افزایش پیدا می کند. نتایج رگرسیون خطی دو متغیره نشان داد ۱۵/۶ درصد از تغییرات تنبلی اجتماعی جوانان ناشی از سبک زندگی اسلامی می‌باشد. اسلام به کار و تلاش ارزش بسیار والایی داده است، به گونه ای که کار کردن را از بزرگ ترین عبادت ها و وسیله ای برای تقرب به پروردگار شمرده است. در ادبیات اسلامی، بخشی از عزت نفس، در گرو کار و تلاش و پرهیز از تنبلی است. کار کردن، موجب می شود انسان به کمک دیگران امید نبندد و دست تکدی و نیاز به سوی این و آن دراز نکند. از سوی دیگر بی کاری و تن آسایی صفاتی هستند که در ادبیات دینی، با نفرت و نکوهش از آنها یاد شده است.

نتایج رگرسیون چند متغیره گام به گام نشان داد نقش تمایل به کار گروهی در تبیین تنبلی اجتماعی جوانان بیش از دیگر متغیرها است و بعدازآن به ترتیب سبک زندگی اسلامی، مدرک‌گرایی، مدگرایی در تبیین تنبلی اجتماعی جوانان بیشترین نقش را داشته‌اند. به طوری که ضریب β این تبیین برای تمایل به کار گروهی $0/404-$ ، سبک زندگی اسلامی $0/365-$ ، مدرک‌گرایی $0/276-$ ، مدگرایی $0/159$ است. نتایج مدل تحلیل مسیر با استفاده از برنامه ایموس نشان داد که متغیر تمایل به کار گروهی ($0/35$) بیشترین مقدار واریانس تنبلی اجتماعی جوانان را تبیین کرده است و بعدازآن به ترتیب متغیر سبک زندگی گروهی ($0/339-$)، مدرک‌گرایی ($0/261$)، مدگرایی ($0/228$) بالاترین اثر را در تبیین مدل مسیر داشته‌اند. جوانان معمولاً اعتقادات، گرایشها و رفتارهای خود را از دیگران و از خلال تربیت اجتماعی و جامعه پذیری فرا می گیرند. محیط خانوادگی عامل قطعی مؤثر در ایجاد شرایطی سازنده است که ارزش ها و گرایش های شخص را شکل می دهد. بخش مهمی از این فرایند در درون خانواده به صورت عمدی و آگاهانه انجام می پذیرد؛ ولی بخشی زیاد از آن نیز کاملاً ناخودآگاه است. الگوهای کنش متقابل اجتماعی درون خانواده ممکن است مدل های ناخواسته را برای شکل گیری رفتار و شخصیت بعدی کودکان یعنی زمانی که به بلوغ و دوره نوجوانی می رسند، فراهم سازد.

در این چارچوب، کار متأثر از مجموعه ارزش ها و هنجارهای جامعه و به طور کلی قالب فرهنگی جامعه است. همان طور که کلیه رفتارهای انسان در چارچوب فرهنگ معنا می یابد، کار نیز به عنوان یکی از اشکال رفتار انسانی، حاصل فرایند جامعه پذیری است. برای ایجاد نگرش مثبت به کار توجه بیشتر خانواده به فرزندان و برقراری ارتباط دوستانه با آنان و اعمال حمایت های لازم مادی عاطفی می تواند مؤثر واقع شود. همچنین از آنجا که نگرش به مردم و آینده کشور با نگرش به کار مرتبط است، تقویت ارتباطات انسانی، سهیم کردن جوانان در امور جامعه، ایجاد روح همبستگی و وفاق اجتماعی، تقویت باورها، آداب و رسوم، سنن بومی، ایجاد زمینه های شناخت جوانان از فرهنگ محلی و به طور کلی پذیرش جوانان در جامعه محلی، حائز اهمیتی ویژه است. لذا باید با فراهم کردن بسترهای مناسب، تفکر مثبت نسبت به زندگی در جوانان تقویت شده، به واسطه برقراری روحیه نشاط و شادابی در بین آنان، نگرش آنان به کار به سمت مثبت سوق داده شود.

پیشنهادهای تحقیق

- پیشنهاد می شود تحقیقات آتی در زمینه تنبلی اجتماعی در شهرها و شهرستان های دیگر صورت گیرد و نتایج آن با نتایج این تحقیق مقایسه شود.

- نهادینه نمودن فرهنگ کار و تلاش به منظور پیشگیری از تنبلی اجتماعی جوانان و تاثیرات منفی آن

- با توجه به تاثیرات بسیار مخرب تنبلی اجتماعی پیشنهاد می شود نهادهای حمایتی تلاش وافری در جهت پر کردن و ارائه برنامه های آموزشی و رسانه ای در جهت بالا بردن فرهنگ کار انجام دهند تا از آثار سوء تنبلی اجتماعی پیشگیری شود.

- نگاهی به فرهنگ و ادبیات دینی و آموزه های اسلامی و پیاده کردن سبک زندگی اسلامی بصورت عملی و کاملاً ریشه ای و بنیادی

- در هر کشوری نیروی انسانی مهمترین عامل برای توسعه محسوب می شود پس استفاده مناسب از نیروی انسانی متعهد در جهت پیشبرد اهداف توسعه ضروری بنظر می رسد.

- به کار بردن مکانیزم های انگیزش و مشارکت در تصمیم گیری ها و ایجاد سیستم پاداش و جامعه پذیری در بین اقشار جامعه

منابع

۱. آقانهانی، مرتضی؛ اهمال کاری (تعطل ورزیدن)؛ بررسی علل، راه کارها و درمان، مجله معرفت، شماره ۶۴، فروردین ۸۲
۲. جوادی یگانه، محمدرضا (۱۳۸۸). تنبلی اجتماعی، علل و پیامدهای آن، پژوهش برای دبیرخانه شورای عالی
۳. جوادی یگانه، محمدرضا و زینب فاطمی امین و مجید فولادیان (۱۳۸۹-۱۳۹۰) «بررسی تطبیقی شاخص تنبلی در ایران و کشورهای جهان و برخی راه حل ها» راهبرد فرهنگ (مرکز مطالعات راهبردی شورای عالی انقلاب فرهنگی). سال سوم شماره دوازدهم و سال چهارم شماره سیزدهم.
۴. جوادی یگانه، محمدرضا و فولادیان، مجید (۱۳۹۰)، مجید، تنبلی اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، پرتال جامع علوم انسانی
۵. جوادی یگانه، محمدرضا (۱۳۸۶). «بین التعلیلین و تنبلی اجتماعی».سایت بازتاب. (۵ شهریور ۱۳۸۶). کد خبر ۷۴۰۴۵
۶. جوادی یگانه، محمدرضا (۱۳۸۷) خلیات منفی ایرانیان، طرح پژوهشی انجام شده در دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی
۷. حافظ نیا، م، ر (۱۳۸۶). مقدمه ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، انتشارات سمت، تهران، چاپ هشتم
۸. دامغانیان، حسین؛ موسوی داودی، سید مهدی؛ فرتاش کیارش (۱۳۹۴). بررسی رابطه بین عدالت سازمانی و تنبلی اجتماعی در بین کارکنان بانک ملت استان مازندران، مجله مدیریت فرهنگ سازمانی
۹. صفاری نیا، مجید؛ آقا یوسفی، علیرضا و مصطفایی، علی (۱۳۹۳). بررسی رابطه مولفه های سهل انگاری اجتماعی و هویت اجتماعی با عملکرد تحصیلی دانشجویان، دو فصلنامه علمی - پژوهشی شناخت اجتماعی، سال سوم، شماره ۲، پیاپی ۶
۱۰. فضائی، احمد (۱۳۹۲). جایگاه جهانی ایران اسلامی از نظر تنبلی اجتماعی، راهبرد فرهنگ، شماره بیست و یکم
۱۱. موسوی داودی و فرتاش (۱۳۹۱)، بررسی رابطه بین تسهیم و بکارگیری دانش اعتماد و تنبلی اجتماعی، اولین همایش منطقه ای پژوهشها و راه کارهای نوین در حسابداری و مدیریت
۱۲. میرزاده، محمد مهدی. (۱۳۹۲). مبارزه با تنبلی، متخصص روانپزشکی گرفته شده از www.zibzsho.com